

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни

**“ПОДАТКИ ТА ПОДАТКОВА
СИСТЕМА”**

(для спеціалістів)

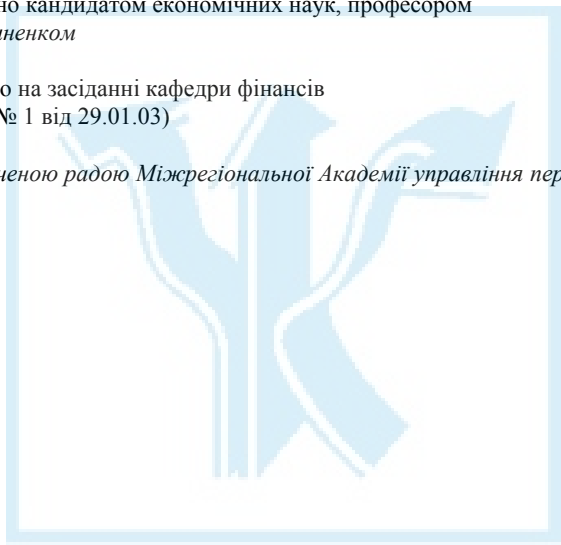
МАУП

Київ 2003

Підготовлено кандидатом економічних наук, професором
Я. В. Литвиненком

Затверджено на засіданні кафедри фінансів
(Протокол № 1 від 29.01.03)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Литвиненко Я. В. Навчальна програма дисципліни “Податки та податкова система” (для спеціалістів). — К.: МАУП, 2003. — 15 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Податки та податкова система”, вказівки до виконання контрольної роботи, питання для самоконтролю, а також список рекомендованої літератури.

©Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2003

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

За своєю суттю і змістом податкова система є важливою складовою загальної економічної стратегії і фінансової політики як держави, так і окремого підприємства. Як складова бюджетної системи держави податкова система є інструментом державного регулювання економіки.

Податкова система складається з самої системи податків, які існують в державі, податкового права, порядку і способів сплати податків.

Податкова система визначається фінансовою та загальною стратегією суспільства. Тому кожна держава має свою податкову систему. Крім того, слід мати на увазі, що в світі не існує ідеальної податкової системи. Кожна з них має свої позитивні та негативні риси.

Мета дисципліни “Податки та податкова система” — розкрити сутність, методологічні та теоретичні основи побудови податкової системи, її структури, принципів та особливостей функціонування в Україні; сформулювати у майбутніх фахівців вміння приймати обґрунтовані рішення як на рівні держави, так і на рівні підприємства.

Дисципліна “Податки та податкова система” входить до блоку дисциплін, які вивчають проблеми оподаткування. Ця дисципліна призначена для подальшого поглибленого вивчення теорії та практики оподаткування.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН вивчення дисципліни “ПОДАТКИ ТА ПОДАТКОВА СИСТЕМА”

№ п/п	Назва теми
1	Концептуальні основи податкової системи та їх сутність
2	Історичний аспект розвитку податкової системи
3	Система оподаткування та її складові
4	Податки, їх функції та класифікація
5	Непрямі податки та їх характеристика
6	Прямі податки та особливості їх нарахування.
7	Обов'язкові платежі та методи їх розрахунку
8	Податкове право та його складові
9	Порядок та способи сплати податків
10	Податкова політика в інших державах світу

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни
“ПОДАТКИ ТА ПОДАТКОВА СИСТЕМА”

Тема 1. Концептуальні основи податкової системи та їх сутність

Сутність податків та їх характеристика. Принципи організації податкової системи. Загальноекономічні підходи до розробки податкової системи залежно від теоретичних напрямків. Кейнсіанська теорія “ефективного попиту” та теорія М. Еванса “економія пропозиції”, їх сутність та значення. Теорія А. Лафера та її характеристика. Зміст теоретичних напрямків та їх розвиток в сучасних умовах.

Література [5; 9; 12–15; 24]

Тема 2. Історичний аспект розвитку податкової системи

Податкова система та історичний аспект її розвитку.

Зародження податкової системи та її розвиток у країнах Південної Європи у IV–I ст. до н. е. Податкова система Римської імперії.

Розвиток податкової системи в середні віки в державах Західної та Центральної Європи: Великобританії, Німеччині, Франції.

Розвиток податкової системи на Русі в середні віки. Податкова система Росії в XVIII–XIX ст.

Становлення та розвиток податкової системи в Україні, її сутність і зміст. Особливості податкової системи Запорізької Січі в XVIII–XIX ст.

Податкова система часів СРСР та її особливості.

Література [13; 17; 18; 25–27; 29]

Тема 3. Система оподаткування та її складові

Система оподаткування та її сутність. Методологічні основи створення системи оподаткування та її законодавча основа. Податкова база та її сутність. Напрямки розвитку податкової бази.

Економічний базис як основа системи оподаткування. Законодавча база системи оподаткування.

Методологічні та теоретичні основи системи оподаткування. Принципи побудови системи оподаткування. Загальноекономічні закони, на яких базується процес побудови системи оподаткування, їх зміст. Спе-

цифічні закони розвитку економіки держави та їх застосування при розробці системи оподаткування.

Цільові вимоги щодо побудови системи оподаткування та їх зміст. Особливості системи оподаткування в Україні.

Література [5; 9–11; 13; 18; 21; 25]

Тема 4. Податки, їх функції та класифікація

Податки як складова загальної системи та фінансова категорія економіки. Функції податків, їх характеристика та зміст.

Сутність податків, їх зміст та значення в загальній податковій політиці держави. Механізм переказування податків.

Класифікація податків за різними ознаками в Україні.

Література [9; 10; 13; 16; 17; 20–23; 26]

Тема 5. Непрямі податки та їх характеристика

Непрямі податки та їх значення в загальній фінансовій системі держави.

Податок на додану вартість та його характеристика. Методика розрахунку ПДВ та порядок його сплати в Україні. Ставки податку, пільги та відповідальність за порушення діючого законодавства при сплаті цього податку. Податкова декларація та її заповнення. Податковий кредит за цим податком та порядок його надання.

Акцизний збір та його характеристика. Підакцизні товари та їх визначення. Ставки акцизного збору та особливості їх встановлення та розрахунку. Порядок та строки сплати цього податку. Відповідальність платника податку за його сплату.

Митні тарифи, їх сутність і мета. Особливості визначення митних тарифів в Україні. Види митних тарифів та їх характеристика. Порядок заповнення декларації, сплати мита та відповідальність платника.

Література [4; 11; 13; 20; 25; 32–34]

Тема 6. Прямі податки та особливості їх нарахування

Прямі податки та їх значення в загальній бюджетній системі України.

Податок на прибуток підприємств та його характеристика. Платники податку. Розрахунок бази оподаткування та визначення об'єкта оподаткування. Ставки податку та методика його розрахунку. Податкові пільги та застосування їх в діяльності підприємства.

Прибутковий податок з громадян та його сутність. Порядок розрахунку цього податку. Податкова декларація громадянина: порядок її заповнення та подання до податкового органу. Особливості сплати прибуткового податку громадянами, які працюють за сумісництвом. Шкала прибуткового податку та її зміст. Оподаткування авторських договорів, гонорарів, доходів від підприємницької діяльності та інших доходів.

Інші прямі податки. Державне мито та його зміст. Майнові податки, їх характеристика та зміст. Податок з власників транспортних засобів та методика його розрахунку та сплати. Податок на землю та методика його розрахунку. Податок на рекламу і його зміст. Комунальний податок та методика його розрахунку.

Інші прямі податки та їх характеристика.

Література [2–8; 11; 13; 15; 20; 21; 25; 26]

Тема 7. Обов'язкові платежі та методи їх розрахунку

Види обов'язкових платежів та їх характеристика.

Збір на обов'язкове пенсійне страхування, його платники та методи розрахунку. Порядок сплати цього платежу та відповідальність платника. Збір на обов'язкове соціальне страхування та порядок його сплати. Збір на страхування на випадок безробіття та порядок його відрахування. Збори на геологорозвідувальні роботи, на спеціальне використання природних ресурсів, за забруднення навколишнього середовища; їх характеристика, об'єкти оподаткування, платники цих зборів, ставки оподаткування, відповідальність за своєчасну та правильну сплату.

Література [7; 11; 13; 15; 20; 21; 25; 26]

Тема 8. Податкове право та його складові

Податкове право, його сутність. Податкові правовідносини та їх характеристика. Суб'єкти податкових правовідносин. Суб'єктивне податкове право та його зміст. Предмет податкового права та його характеристика. Метод податкового права та його сутність. Податкові закони та їх зміст. Вимоги до податкових законів.

Фінансові терміни податкового права: “плата”, “відрахування” та “податки”. Їх економічний зміст і сутність.

Терміни податкового права: “об'єкт” і “суб'єкт оподаткування”, їх права та обов'язки; “джерело податку” та “податкова база”; “одиниця оподаткування”; “податковий період”; “податкові пільги”; “податковий

оклад”; “неоподатковуваний мінімум доходів”; “податкова санкція”; “податкова квота”.

Ставки оподаткування та їх класифікація за різними ознаками. Методика розрахунку ставки оподаткування та її зміст.

Література [1; 9; 10; 15; 22; 23]

Тема 9. Порядок та способи сплати податків

Порядок розрахунку платежів та його зміст.

Способи сплати податків та їх види.

Кадастровий спосіб сплати, його характеристика, застосування в інших країнах світу.

Стягнення податків “у джерела” та його характеристика.

Авансовий спосіб сплати податку та особливості його застосування в Україні.

Сплата податку за кінцевим розрахунком або за податковою декларацією. Види податкових декларацій та їх характеристика. Позитивні риси застосування цього способу сплати податків.

Література [11; 13; 20; 21; 25; 31–34]

Тема 10. Податкова політика в інших державах світу

Податкове законодавство в інших країнах світу та особливості його застосування. Податкове планування та його характеристика.

Види податків, які сплачуються в різних державах, та характеристика окремих з них: податки на індивідуальні доходи, податки з підприємств, система податків на додану вартість.

Рівні податкової компетенції та правила визначення податкової юрисдикції.

Податкові права держави в галузі оподаткування амортизаційної діяльності. Правила та порядок оподаткування доходу (прибутку). Облік витрат на сировину та матеріали. Визначення фінансових витрат. Відрахування в амортизаційні фонди та порядок їх розрахунку.

Податкові пільги та порядок їх застосування в податковій діяльності підприємства.

Звітність за податками та права податкових органів в різних країнах світу.

Література [8; 11; 15]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота передбачає написання реферату та відповіді на три питання. Варіант контрольної роботи студенти вибирають за першою літерою свого прізвища. Матеріал у рефераті необхідно викласти у формі самостійно проведеного дослідження. Наприкінці реферату потрібно зробити висновки і висловити пропозиції щодо вдосконалення податкової системи України.

Структура реферату:

- вступ — 1 с.;
- основна частина — до 15 с.;
- висновки — до 2 с.;
- список використаної літератури.

Відповіді на теоретичні питання повинні бути точними та короткими, обсягом щонайбільше 2 сторінки. Загальний обсяг контрольної роботи — 18–20 аркушів формату А4 друкованого або рукописного тексту.

Перша літера прізвища студента	Номер варіанта
А–Д	1
Ж–Л	2
М–С	3
Т–Ц	4
Ч–Я	5

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Варіант 1

Реферат на тему “Податкова система держави та принципи її побудови”.

1. Прямі податки в Україні та їх характеристика.
2. Класифікація податкових ставок за різними ознаками.
3. Способи сплати податкових платежів та їх характеристика.

Варіант 2

Реферат на тему “Податки, їх сутність та історія розвитку в Україні”.

1. Непрямі податки в Україні та їх види.
2. Податкове право та його характеристика.
3. Способи сплати податкових платежів та їх зміст.

Варіант 3

Реферат на тему “Види податкових платежів в Україні та їх характеристика”.

1. Податки з юридичних осіб та їх характеристика.
2. Податкові пільги та їх види.
3. Податкова звітність та її особливості в Україні.

Варіант 4

Реферат на тему “Функції податків, їх характеристика і зміст”.

1. Податки з фізичних осіб та їх сутність.
2. Строки сплати податкових платежів та їх характеристика.
3. Податкова декларація та її зміст.

Варіант 5

Реферат на тему “Місце та значення податків в загальній фінансовій системі підприємства”.

1. Суб'єкти оподаткування та їх особливості.
2. Порядок розрахунку та сплати податкових платежів.
3. Податкові збори та обов'язкові платежі, їх характеристика.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Податки, їх сутність та значення у фінансовій системі України.
2. Функції податків та їх характеристика.
3. Місце податків у фінансовій системі підприємства.
4. Податкова система та її сутність.
5. Філософський зміст податків та його характеристика.
6. Мета системи оподаткування та її зміст.
7. Податкові відносини та їх особливості.
8. Чинники, які потрібно враховувати при побудові податкової системи держави.
9. Податкова база та напрями її розвитку.
10. Економічні закони, які потрібно враховувати при побудові податкової системи.
11. Податкова система держави та її завдання.
12. Принципи побудови системи оподаткування та їх характеристика.
13. Особливості застосування принципів побудови податкової системи в Україні.

14. Законодавча база податкової системи.
15. Закони України з податкових платежів, їх характеристика.
16. Підзаконні акти з податкових платежів, їх характеристика.
17. Цільові настанови при побудові системи оподаткування та їх зміст.
18. Податки та характер їх дії в суспільстві.
19. Обов'язкові платежі та їх характеристика.
20. Відрахування до цільових фондів, їх види в Україні.
21. Види податків в Україні та їх характеристика.
22. Прямі податкові платежі та їх зміст.
23. Непрямі податкові платежі та їх види.
24. Податкові платежі, які сплачують фізичні особи, їх види.
25. Податкові платежі, які сплачують юридичні особи, їх характеристика.
26. Майнові податкові платежі та їх види.
27. Загальнодержавні податкові платежі та їх види.
28. Місцеві податкові платежі та їх характеристика.
29. Податкові платежі, які входять у собівартість продукції, їх характеристика.
30. Податкові платежі, які сплачуються з прибутку підприємства.
31. Податкові платежі, які входять безпосередньо в ціну виробу.
32. Процес переказування податкових платежів та його сутність.
33. Фіскальна функція податків та її зміст.
34. Регулююча функція податків та її зміст.
35. Соціальна функція податків та її характеристика.
36. Суб'єкт оподаткування та його характеристика.
37. Об'єкт оподаткування та його характеристика.
38. Податкове право та його елементи.
39. Джерело податкового права.
40. Суб'єктивне податкове право та його зміст.
41. Податкові правовідносини та їх характеристика.
42. Предмет податкового права.
43. Метод податкового права та його характеристика.
44. Носій податку та його характеристика.
45. Масштаб оподаткування та його зміст.
46. Джерело податку та його характеристика.
47. База оподаткування та її зміст.
48. Одиниця оподаткування та її характеристика.
49. Ставка оподаткування та її види.
50. Строк сплати податкового платежу та його характеристика.

51. Податковий період та його зміст.
52. Податкові пільги та їх види.
53. Неоподатковуваний мінімум доходів та його характеристика.
54. Податкова санкція та її характеристика.
55. Податкова квота та її зміст.
56. Кадастровий спосіб сплати податкових платежів та його характеристика.
57. Спосіб сплати податкового платежу “у джерела”.
58. Авансовий спосіб сплати податкового платежу та його зміст.
59. Сплата податкового платежу за кінцевим результатом та його характеристика.
60. Податок на додану вартість: його сутність та законодавча база.
61. Порядок розрахунку та сплати ПДВ в Україні.
62. Суб’єкт та об’єкт сплати ПДВ в Україні.
63. Пільги з ПДВ та їх характеристика.
64. Ставки ПДВ та їх види.
65. Акцизний збір та його зміст.
66. Порядок визначення та види підакцизних товарів.
67. Ставки акцизного збору та чинники, які на них впливають.
68. Порядок розрахунку та сплати акцизного збору.
69. Мито та його характеристика.
70. Митні ставки та особливості їх формування.
71. Порядок розрахунку та сплати мита в Україні.
72. Податок на прибуток та його сутність.
73. Ставка податку на прибуток та особливості її застосування.
74. Порядок розрахунку та сплати податку на прибуток в Україні.
75. Пільги з податку на прибуток та їх види.
76. Прибутковий податок з громадян та його характеристика.
77. Оподаткування осіб, які працюють за сумісництвом на кількох підприємствах, та визначення загальної ставки податку.
78. Податкова декларація з громадян та її зміст.
79. Шкала ставок прибуткового податку в Україні та її характер.
80. Оподаткування авторських гонорарів, винагород, доходів від підприємницької діяльності.
81. Майнові податкові платежі та їх характеристика.
82. Податок на землю та особливості його розрахунку та сплати в Україні.
83. Податки за використання ресурсів та порядок їх нарахування.

84. Збір на обов'язкове пенсійне страхування та порядок його розрахунку.
85. Збір на обов'язкове соціальне страхування та його характеристика.
86. Збір на страхування на випадок безробіття та його зміст.
87. Інші збори та обов'язкові платежі, їх характеристика.
88. Податкові системи зарубіжних країн та їх особливості.
89. Види податкових платежів в різних країнах світу.
90. Особливості порядку нарахування та сплати деяких податкових платежів в різних країнах світу.
91. Податкова звітність та права податкових органів.
92. Податкова служба України та її характеристика.
93. Функції податкових органів України.
94. Облік платників податкових платежів та їх характеристика.
95. Податкові порушення та їх види.
96. Податкове регулювання та його сутність.
97. Зовнішній контроль за сплатою податків та органи, які його здійснюють.
98. Внутрішній податковий контроль та його організація на підприємстві.
99. Види покарань за порушення податкового законодавства та їх характеристика.
100. Планування податкових платежів на підприємстві та їх зміст.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Конституція* України. — К.: Просвіта, 1996. — 80 с.
2. *Закон* України “Про внесення змін до Закону України “Про фіксований сільськогосподарський податок”” від 3 березня 1999 р. // Уряд. кур’єр. — 1999. — 30 берез.
3. *Закон* України “Про державну податкову службу в Україні” від 5 лютого 1998 р. № 83/98-ВР, із змін. та допов. // Уряд. кур’єр. — 1998. — 14 лют. (№ 30–31).
4. *Закон* України “Про податок на додану вартість” від 3 квітня 1997 р. №168/97-ВР // Уряд. кур’єр. — 1997. — 8 трав. (№ 80–81).
5. *Закон* України “Про податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів” від 18 лютого 1997 р. № 75/97-ВР, із змін. та допов. // Уряд. кур’єр. — 1997. — 27 берез. (№ 55–56).

6. Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 22 травня 1997 р. № 283/97-ВР, із змін. та допов. // Уряд. кур’єр. — 1997. — 12 черв. (№ 105–106).
7. Закон України “Про систему оподаткування” від 18 лютого 1997 р. № 77/97-ВР, із змін. та допов. // Голос України. — 1997. — 25 берез. (№ 52).
8. *Про податок з громадян*: Декрет КМ України від 26 грудня 1992 р., із змін. та допов. // ВВР України. — 1993. — № 10.
9. *Буряковский В. В., Кармазин В. Я., Каламбет С. В., Водолазская О. А.* Налоги: Учеб. пособие. — Днепропетровск: Пороги, 1998. — 611 с.
10. *Величко О., Дмитренко І.* Іноземний досвід реформування податкової системи // Економіст. — 1998. — № 7–9. — С. 120–123.
11. *Глухой В. В., Дольдэ И. В.* Налоги: теория і практика. — СПб.: Спец. лит., 1996. — 285 с.
12. *Гега П., Доля Л.* Основи податкового права: Навч. посіб. — К.: Т-во “Знання”, КОО, 1998. — 273 с.
13. *Гридчина М. В., Вовиченко Н. И., Калина А. В.* Налоговая система Украины: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 2000. — 128 с.
14. *Джефффри Д. Сакс, Фелипе Лореи Б.* Макроэкономика. Глобальный подход. — М.: Дело, 1996. — 224 с.
15. *Дикань Л. В.* Налогообложение. — Харьков: Консум, 1996. — 428 с.
16. *Дернберг Р. Л.* Международное налогообложение: Пер. с англ. — М.: ЮНИТИ, 1997. — 375 с.
17. *Евстигнеев Е. Н.* Основы налогообложения и налогового права. — М., 1999.
18. *Кейнс Дж. М.* Общая теория занятости, процента и денег // Избр. произведения: Пер. с англ. — М.: Экономика, 1983. — 518 с.
19. *Конрад Ю., Лунина И.* Налоговая политика в Украине: подходы и перспективы // Экономика Украины. — 1996. — № 11.
20. *Медведев А. Н.* Как планировать налоговые платежи: Практическое руководство для предпринимателей. — М.: ИНФРА-М, 1996. — 192 с.
21. *Мельник Д. Ю.* Налоговый менеджмент. — М.: Финансы и статистика, 1999. — 352 с.
22. *Налоги*: Учеб. пособие / Под ред. Д. Г. Черника. — М.: Финансы и статистика, 1997. — 400 с.
23. *Налоги и налоговое право*: Учеб. пособие / Под. ред. А. В. Брызгаллина. — М.: Аналитика-Пресс, 1997. — 600 с.

24. *Основы* налогового права: Учеб.-метод. пособие / Под ред. С. Г. Пепеляева. — М.: Инвест Фонд, 1995. — 496 с.
25. *Петти У.* Экономические и статистические работы: Пер. с англ. — М.: Соцэкгиз, 1940. — 324 с.
26. *Петти У.* Трактат о налогах // Антология экономической классики: В 2 т. / Предисл. И. А. Столярова. — М., 1993. — Т. 1.
27. *Податкова* система України / За ред. В. М. Федосова. — К.: Либідь, 1994. — 464 с.
28. *Податкова* система в Україні: Навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / М. Д. Білик, І. А.Золотько. — К.: Вид-во КНЕУ, 2000.
29. *Пушкарева В. М.* История финансовой мысли и политики налогов. — М.: ИНФРА-М, 1996. — 192 с.
30. *Суторма В. М., Федосов В. М., Андрущенко В. Л.* Держава — податки — бізнес. — К.: Либідь, 1992. — 328 с.
31. *Тургенев Н.* Опыт теории налогов. — 3-е изд. — М., 1937.
32. *Фінасове* право: Підручник / За ред. Л. К. Воронової. — Харків: Консум, 1998. — 496 с.
33. *Черник Д. Г.* Налоги в рыночной экономике. — М.: Финансы; ЮНИТИ, 1997. — 384 с.
34. *Юткина Т. Ф.* Основы налогообложения. — М., 1995.
35. *Юткина Т. Ф.* Методические основы налогообложения. — М., 1995.
36. *Юткина Т. Ф.* Налоги и налогообложение: Учебник. — М., 1999.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально- тематичний план вивчення дисципліни “Податки та податкова система”	3
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Податки та податкова система”	4
Вказівки до виконання контрольної роботи	8
Завдання для контрольної роботи	8
Питання для самоконтролю	9
Список рекомендованої літератури.....	12

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп’ютерна верстка

Н. В. Медведєва
Л. М. Гримаська
Т. Г. Замура

МАУП

Зам. № ВКЦ-1343

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП